

dispută a celor doi învățați romini a fost provocată de un studiu postum al lui D. Russo: *Scrisoarea lui Neagoe către oasele mamei sale Neaga*¹. E de remarcat faptul că N. Iorga nu s-a neliștit niciodată, convins fiind de la început că are dreptate. În schimb, Demostene Russo a căutat mereu să-și documenteze tot mai temeinic părerea.

Cu acest ultim studiu Russo a vrut să lovească în baza argumentării lui N. Iorga, care invoca pentru paternitatea lui Neagoe mai ales cuvântarea sinceră, vibrantă, plină de durere a domnului față de mama sa și de fiul său Petru, ambii morți. După Iorga aci nu putea fi vorba de imaginația unui călugăr din sec. XVII. Cu o ironie caustică față de adversarul său, Russo vrea să demonstreze că «suspinele acestui pseudotată nu pornesc din inima lui îndurerată», ci «îțnesc din foliantele hrisostomice», adică dintr-o predică bizantină, atribuită lui Ioan Gură de Aur (cu numele grecesc Ioan Hrisostom)².

În realitate, partea de strictă documentare și de greutate pune în paralelă cu predica — și lucru pare curios — nu textul «plingerii» respective, ci o parte din textul unui capitol precedent al *Învățăturilor*, în care se înserează un fragment din celebrul roman popular «*Varlaam și Ioasaf*». Una e capitolul cu cuvîntul lui Neagoe la îngroparea osemintelor maicii sale și alta capitolul *Varlaam și Ioasaf*³. În ce privește textul propriu-zis în discuțiune, se aduce ca asemănare doar o idee, pe care autorul scrierii noastre ar fi rezumat-o din omilia sau predica lui Ioan Hrisostom. Pentru a vedea în ce măsură se menține această ultimă apropiere, dăm textele în paralelă:

Învățăturile lui Neagoe Basarab ed. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1910, p. 164:

«O, iubitul meu Petre, eu gîndeam și cuge-tam să fii Domn și să veselești bătrînețele mele oarecînd cu tinerețele tale și să fi biruitor pămîntului. Iar acum, fiul meu, te văz zăcînd subț pămînt, ca un trup al fieștecăruia sărac. *Într-o vreme îmi erai drag, iar acum te-am urît. Într-o vreme îmi era milă de tine, iar acum nu-mi este milă*; [într-o vreme erai bogat, iar acum ești sărac; într-o vreme, fătul meu, te vedeam pe pămînt, iar acum eu te văz supt pămînt. În puținea vreme te arătași ca o floare frumoasă înaintea ochilor mei, și numai decît te puseși subț pămînt. Eu poftream să mă vezi tu pe mine supt pămînt, dar te văzui eu pe tine îngropat]»⁴.

Ioan Hrisostom, *Despre răbdare și cum nu trebuie să plîngem amar pe morți*, la D. Russo, *Studii istorice bizantino-romine*, I, 221:

«Privește cu băgare de seamă în coșciug; uită-te cum zac acolo acei care au fost altădată împărați, uită-te la rămășițele dom-nilor, vezi groaznica privese a rămăși-țelor pămîntești și spune: cine este acolo împăratul și cine domnul? Poți să tăgădu-ești că toate sînt pulbere, toate cenușe, toate imputiciune? Toate care ne-au fost dragi, nu se vîd acum scirboase?... Acela care îmi era drag, acum zace înaintea mea provocînd scirbă. Mădularul meu de ieri, îl privesc astăzi ca ceva străin. Pe acela pe care puțin mai înainte îl îmbrățișam, acum nu vreau nici măcar să-l ating. *Mila mă silește să mă apropiu de cadavrul imputit, dar sînt oprit de putreziciunea și de viermii lui*. Am în minte figura de altădată a celui care zace, dar nu o mai vîd nicăieri în el. Unde e frumusețea obrazului. Iată s-a înegrit».

Sublinierile sînt ale lui D. Russo, vrînd să arate că autorul «*Învățăturilor*», Pseudo-Neagoe, s-a inspirat aci din Hrisostom și l-a și maltratât prescurtîndu-l.

¹ În *Studii istorice greco-romine*, București, 1939, p. 205—226.

² *Ibidem*, p. 220.

³ *Ibidem*, p. 222—226.

⁴ Textul între paranteze drept este continuarea citatului făcută de noi.